

Hvem styrer de unge? Styrer de selv for vildt?
Med brug af tekstanalytisk og sociologisk optik
– bl.a. begreberne 'bricolage', 'mytologi' og 'felt' –
tegnes et billede af unge som kreative medspillere
i skabelsen af deres kulturcollager og rum.

HVORNÅR FÅR VI FRIT SPIL?

Af Anders Høg Hansen

I denne artikels første halvdel forsøger jeg at indfange og analysere ungdomskultur via begreberne *bricolage* fra Levi-Strauss (1966) og *mytologi* fra Roland Barthes (1993) i relation til en underliggende kulturgeografisk opmærksomhed på unges rum: som for eksempel via nyere britiske studier af gade- og klubmiljøer med brug af begrebet *third space* (hos Hugh Matthews m.fl., 2000, via Homi Bhabha).

Dette følges op af en analyse af værdier og roller i en sportsklub, med brug af Bourdieus begreber *felt* og *kapital*. Min hensigt er at afprøve, hvorvidt feltteorien tilbyder nogle andre former for indsigter end de mere tekstanalytiske og kulturgeografiske greb; et mere 'køligt overblik' over nogle dybereliggende strukturelle forhold og nogle interne konkurrenceelementer i grupper, der kan tænkes at vise, at enkeltindviders handlemuligheder i den sociale virkelighed indordner sig efter feltbestemte fællesnævnerne? Endelig kan feltteorien måske hjælpe til at forstå ungdoms- og subkultur som processuel *strid*, som presser unge ud i forsøg på kapital-udskiftning og tilkæmpelse?

Til at begynde med udfolder jeg forskellige tekstanalytiske 'greb', inspireret af den britiske *cultural studies* tradition. De anvendte tekstuelle redskaber i analysen af sociale miljøer (bl.a. Hebdige, 1979, Willis, 1978 og Hoggart, 1957) har bidraget til, at det hverdagslige i

Fotos Anders Høg Hansen

kulturen – de ting vi gør og siger, måden vi klæder os, og det vi gør i bestemte grupper – kunne analyseres som symbolsystemer, med underliggende halv-skjulte værdier og ideologier, der for de involverede mennesker i en bestemt kultur/subkultur kom til at give bestemte meninger i specifikke kontekster. Dvs. ting, tøj, talemåders 'mening' blev omformet, 'slebet til' og tog bestemte fællesbetydninger i de kontekster, de blev brugt (efter Hebdige, 1979, Barthes, 1993, Willis, 1978 og Levi Strauss, 1962).

Jeg indleder med nogle betragtninger om ungdom som fænomen og om det at blive voksen.

GROV-HISTORISK SKITSE OM AT BLIVE VOKSEN

Middelalderens ikoner portrætterer ikke børn, her findes kun miniature voksne. Når børn kunne gå, tale, lytte og forstå, løfte en kævle, og spise selv – groft sagt – var de klar til at indgå i voksenfællesskabet. Det er først fra det 15. århundrede at 'barnet' tildeles en distinkt natur og særlige behov. Den gradvise udvikling mod en industriel kapitalisme, urbaniseringen og introduktionen af det formelle skolesystem ændrer barnets liv fundamentalt. Barnet tildeles nu i det moderne, af de voksne, nogle nye sfærer for disciplinering, opdragelse og beskyttelse. De nye strukturer for barnets opdragelse mod voksenlivet blev set som nødvendige for at kunne forberede barnet til voksenroller og lære det at tage ansvar i det gryende moderne samfund. I begyndelsen af denne epoke, var det dog mest de ressourcestærke, der kunne afse mulighed for at barn-*dømme* de yngste mennesker et spatielt og temporalt adskilt forløb ind i voksendommen.

På samme måde som *barndommen* var skabt, er begreberne *teenager* og *ungdom*, hvor dog kun førstnævnte er aldersspecifikt. Det var middel- og overklassens mulighed for at forlænge deres børns skoling, som var med til at danne denne periode for modning mellem barn og voksen. Det halvvoksne menneskes 'vej op' /opvoksen, på engelsk udtrykt i begrebet

adolescence (adult / ascent) er konstrueret som en gennemgang fra uskyldigt barn til ansvarsfuld voksen. Begrebet *teen-ager* (thirteen til nineteen) er også brugt om denne periode, hvor den unge gennemlever adskillige juridiske og kropsligt fysiske overgange, som for eksempel at få *lov/blive lovlig* og voksen til at købe alkohol, have sex med andre, få børn (og abortere), tjene penge, aftjene værnepligt, køre bil, avancere i foreningslivet og på idrætshold, og stemme ved politiske valg. Den unge opbygger – med den kapital vedkommende har i ryggen – yderligere kapital, herunder grunduddannelse, til at deltage som voksen på arbejdsmarkedet, uden for arbejdsmarkedet, eller i videregående studier. Den unge bliver med andre ord tildelt rettigheder og pligter som *samfundsborger*. I efterkrigstiden er ungdommen, og i særdeleshed teenagerne (og inden for de sidste 15 år også børn!) slået igennem som forbrugere og segmenter, med en hidtil uset rolle i virksomheders markedsorientering.

Vi kan så her tale om ungdomsgeografier særskilt fra andre geografier, dvs. isolere objektet (som nogle historiebøger bringer afsnit om kvinder og siden handicappede til sidst) eller se på den rolle unge spiller som del i en række af vort samfunds geografier, på værelsets skumgummi-madræs, i klubben, i skolen, på nettet og på gaden¹. Gadelivet vender jeg tilbage til senere i artiklen. Jeg har valgt at pendle mellem disse perspektiver: at se ungdommen som unik, men samtidig også i overlappende, og gensidigt påvirkende, relation – dvs. som en uadskillelig del af andre geografier/noget større². Dette for at anerkende eksistensen af en diskurs om, og institutioner for, børn og unge samtidig med at belyse de unges relationer til, og samspil, med andre sfærer.

DEN STRUKTURERENDE UNGE

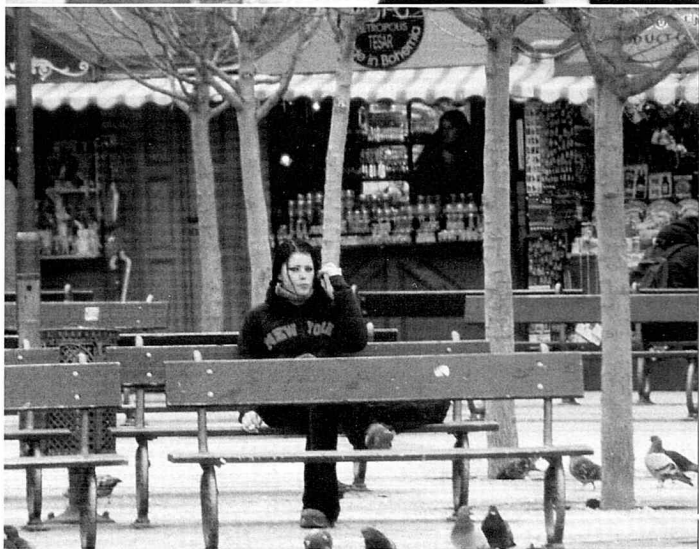
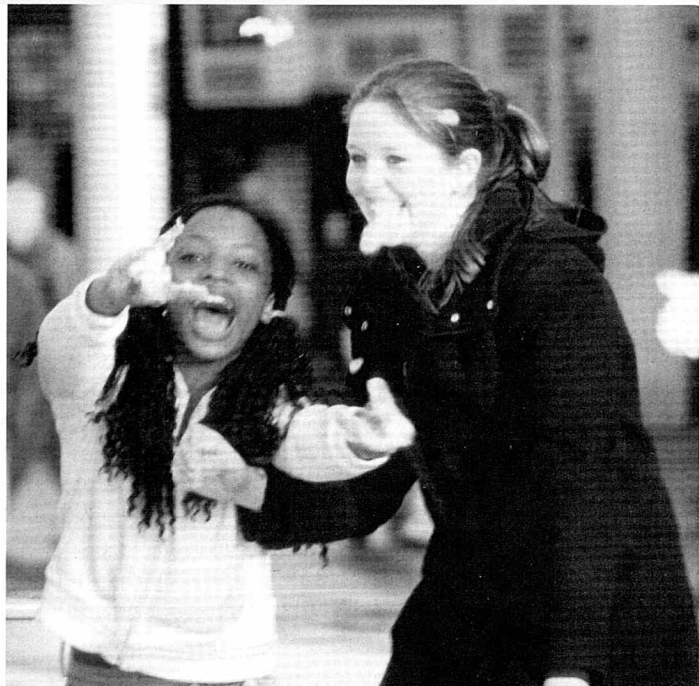
Tekstteoretiske tilgange til beskrivelse af ungdomskultur, som f.eks. Dick Hebdiges *Subculture. The Meaning of Style*, lægger vægt på unges egen 'cut and paste'-kombinatoriske konstruktion af en egen kultur i relation til det omgivende samfund. En til-

gang som denne betoner selv-skabelse og forsøg på at tilkæmpe sig og farve egne rum-meligheder, personligt så vel som i videre geografisk forstand. Dette perspektiv kommer hermed til, foreløbigt, at nedtone betydningen af, den *strukturerede* unge. I stedet er vægten lagt på den unge som agent og som *strukturerende* væsen, i sin udfoldelse i, og i prægningen af et felt. Der er hermed lagt vægt på den unges forsøg på, synkront og tilsyneladende 'spontan', at finde fodfæste og konstruere sig selv. Den unge klipper først og fremmest fra jævndrende, men også i mere bred forstand fra medier, produkter, idoler, og sågar også forældre/familie i en mere diakronisk socialiseret forstand.

Der ligger i denne tilgang et fokus på en tilsyneladende spontan menings-producerende praksis, hvor *nu* og *før* hele tiden er til forhandling, og hvor forskellige aspekter – cowboystøvler, fløjls-Levis og grøn polka-prikket skjorte? (beatnic?), eller lædervest og farverigt strithår med sikkerhedsnål i næsen (punk?) – bringes sammen, og i selve stilens praksis i et givet rum gives en særlig/ny mening. Cowboystøvler som generelt koncept, for eksempel, bærer på nogle mere eller mindre universelle meninger pga. deres historie, mens støvlernes konkrete mening eller udtryk afhænger lige så meget af, i hvilken sammenhæng de bruges og 'praktiseres'. Vi har derfor brug for dels en analyse af ting og tegn for at kunne redegøre for de underliggende strukturer i vores kulturpraksis og betydningsdannelser, som hos Dick Hebdige. Men vi har også, på den anden side, brug for en felteoretisk redegørelse for de relationelle, skjulte og dynamiske konstruktioner og kampe efter bestemte værdier.

I minicasestudiet senere i artiklen citerer jeg en ung bordtennisspiller: 'Hvornår får vi frit spil?', spurgte han. Jeg kan bruge hans spørgsmål som springbræt til at tematisere denne artikel. Hvordan er vi styret og styrende? Er det 'frie spil' frit?

Det frie spil giver en følelse af åbning og uforudsigelighed, men også den har sin egen orden og praksis i rum og tid. Men alligevel præsenterer jeg en tese om spillerum for skabelse af det ualmindelige, og

det ualmindelige som en ungdommelig forstyrrelse i nogle givne rum; en *space oddity* der forrykker den hegemoniske spatiale orden. I denne forbindelse vil jeg kort skitsere begreberne *youthnicity* og ungdomsoffentlighed: *Youthnicity* er en sammentrækning af ungdom og etnicitet (youth og ethnicity), ifølge Flemming Røgilds, opfundet af sociologen og lingvisten Roger Hewitt (Røgilds, 1993). Hvorvidt byen, 'city', også er tænkt ind, vides ikke. Men når vi tænker på *byer*, tænker vi måske også straks *gader* – og dermed også *unge*? At knytte et begreb som etnicitet til et mere dynamisk og temporalt fænomen som 'ungdom', ryster begrebet 'eticitet', der i folkemunde ses som en mere tidløs og statisk betegnelse for ikke-hvide grupper. *Ungdomsoffentlighed* tematiserer inklusion, indflydelse og anerkendelse af den unge i en voksen offentlighed, så vel som åbner en kamp for, hvad der er hhv. ung og voksen offentlighed, og om muligheden for særlige unge rum/ offentligheder. Debatterne præger medierne næsten dagligt: fra sammenstød og 'støj' i offentlige rum på Nørrebro til *centerrotternes* forsøg på at erobre territorium i det nye storcenter *Fields* (Sophie Alvi, 2004).

BRICOLAGE OG MYTOLOGI

Bricoleuren er i familie med det vi kalder 'gør-det-selv' manden/kvinden, en selvhjælpen, mere eller mindre autodidakt *Jack-of-all-trades*, i Levi-Strauss' udlægning – omend Levi-Strauss gør opmærksom på forskellene mellem handy manden og bricoleuren (Levi-Strauss, 1962: 16-33). Bricoleuren klarer sig med 'what ever is at hand'. Hans skabelser er rå og naiv kunst tilvejebragt af snedige kneb på en række områder, og det selvom hans redskaber og repertoire er begrænset. Det er med kombinationen af det forhåndenværende, og gennem erfaringen med en række tidligere trial-and-error metoder, at bricoleurens kreationer bliver til. På den måde ligner han det vi kan kalde en *taktikker* – i modsætning til *strategikeren* (de Certeau, 1984). Direktøren er *strategikeren*, manden på plateauet, der har overblik og mid-

ler og magt. *Taktikeren*, derimod, arbejder 'på jorden', modus operandi-manøvrende med ryggen mod muren, som en husmor eller mekanikerlærling, der søger at transformere en vanskelig situation til noget mere tåleligt: billigt svinekød i Irma på torsdag eller en smøg med gutterne mens Mester er ude.

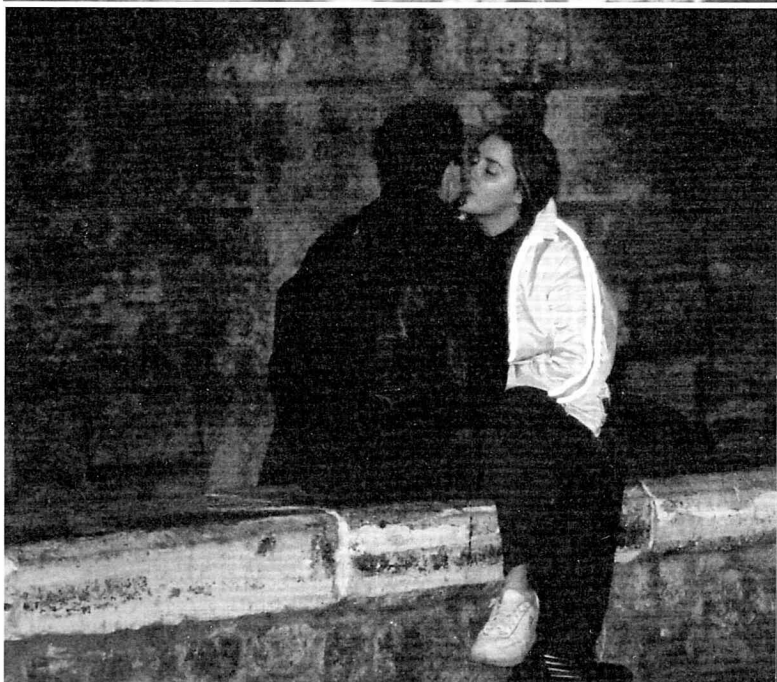
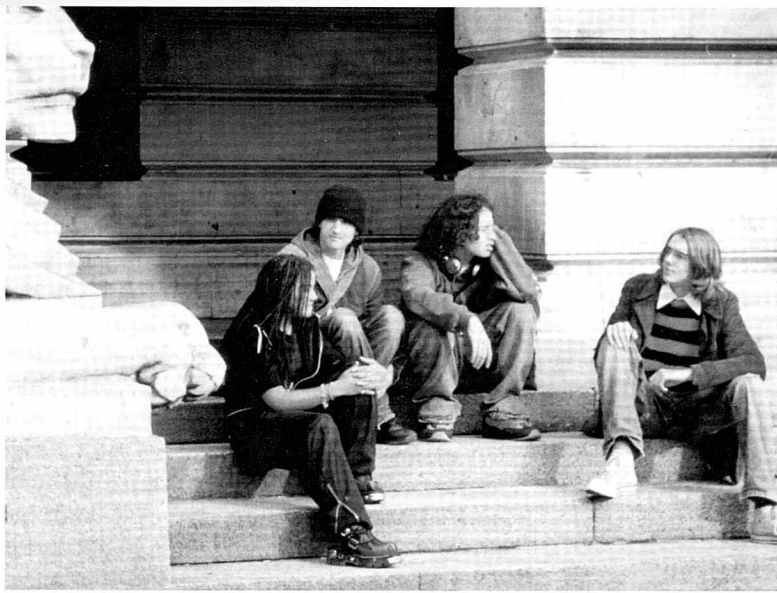
Bricoleuren, der praktiserer en *taktisk* 'art of the weak' (de Certeau, 1984) er ikke som ingeniøren og akademikeren, der søger, eller burde søge, altid at udvide repertoiret, at opfinde, finde og vælge de rette redskaber. Han stræber ikke efter ny viden/det originale, eller at analysere situationen til bunds. Bricoleuren, derimod, griber fat i en bestemt tro, eller en tidligere begivenhed eller 'mytologi', som hun/han hægter sig på i udforskningen af et nyt problem. Selve den mytiske tankegang er en intellektuel form for bricolage, siger Levi Strauss. Bricoleuren, kunne man måske sige, finder en passende lille flad plade og banker i gulvet over det ormædte hul i gulvbrættet for at standse den uheldige udvikling og lægger et kludetæppe over. Håndværkeren/ingeniøren skifter det sygdomsramte bræt/gulvplade, eller måske hele gulvet i den stue, samtidig med at han undersøger hele huset for orm, sparer op til et nyt hus m.v. Bricoleuren er ikke abstrakt eller meget teoretisk, han handler i nuet, er *to-the-point* og *streetwise*.

Med denne introduktion nærmer jeg mig pointen: bricoleuren på udkig efter tegn og lappeløsninger, reagerende på en situation. *Stil* kan ses som en form for bricolage! (Hebdige, 1979) – en ungdomsbricolage, dvs. en selviscenesættelse af det forhåndenværende, et udvalg blandt de ting vi får smidt i hovedet via reklamer, autoriteter, medier osv. Indadtil giver kombinationen en bestemt stil mening for de pårørende, men udadtil kan den virke mystificerende eller svær at afkode som kohærent. Bricoleuren er det konkrètes videnskabsmand; kluns, ting og musikgenerer kan kombineres på mange måder. Der er tale om en løbende tilpasning og udskiftning af produkter og stile, en eksplosiv sammenhægtelse, der fungerer som adhoc respons til et omgivende samfund (Hebdige, 1979: 103-114). Der er her tale

om nogle sub-systemer, der til trods for det kombinatoriske og foranderlige i stil-bygningen, i følge Paul Willis fremstår *homologe* (Willis, 1978) eller som en helhed og meningsklare for de involverede på en meget spontan og naturlig måde.

Roland Barthes har også set på de mest hverdagslige aktiviteter som båret af et underforstået sæt af koder og symbolsystemer, det naturaliserede (what goes without saying), det plan hvor ideologi trives, fordi den fungerer bedst lige under det refleksive og bevidste. En subkultur tager et tegn og transformerer det til noget andet i en bestemt brug og kombination. Barthes undersøger underliggende betydninger og tegn i brydning, som for eksempel repræsentation af romere på film, om sæbepulver – det han kalder det mytologiske eller *the significant hidden*, som viser sig som det naturlige (Barthes, 1993). Stil i subkultur er et skridt ved siden af det 'normale', en udskillelse og form for identifikation, der er med til at give subkulturen karakter. En ungdomssubkultur er et udtryk for, at en tidligere konsensus eller *hegemoni* – en dominans der præsenterer sig som en naturlig orden og som skaber sig som en naturlig orden og som skaber sig som en naturlig orden og som skaber sig som en naturlig orden – er brudt sammen (Hebdige, 1979: 14-19 via Stuart Hall og Gramsci).

Disse bøger om kultur blandt unge i moderne vestlige samfund er skrevet i en tid, hvor *rum* og *krop* men også fantasi eller leg kontra 'virkelighed' måske ikke var så sammenpresset, overlappende og modeleret som nu? – dvs. i en tid uden Internet, emails, mobiltelefoner, computerspils'realitet', 3D mixed reality i eksperimenter og kropsmodificerede silikonebabes, Stjerne for en Aften, Robinson og Buffy the Vampire Slayer. Tænd for dit tv en søndag eftermiddag og se på de unge på et udvalg af de kommercielle kanaler i nogle timer. En stor del af dem spiller vampyrer, cyborgs, hekse, halv-monstre, fortids-bravehearts og absolut karatekyn-dige. Mange af de mest populære biografier handler også om halvmennesker, eller det menneskelige mod det maskinelle: terminatorer, 'udvalgte' i matrixer, sørøvere, Harry Potter og hobbitter osv. Måske er det blot en fortsættelse af tidligere tiders subkulturer og fantasiverden (fra Twilight

Zone og Månebase Alfa til Tomb Raider?, fra Peter Pan til Harry Potter?) eller også ser vi tegn på at det menneskelige og ungdommelige i højere grad er modeleret sammen med det maskinelle, fantastiske og (menneskrops)overskridende?

Flemming Røgilds skrev i år 2000, at det sociologiske institut ved Københavns Universitet først nu er ved 'at tabe mælketænderne'. I forlængelse af dette skrev han: 'Det møde mellem den kulturanalytiske og samfundsvidenskabelige optik, der for mig at se kræves af en samtidig sociolog, er således stadig i sin vorden'. Uden garanti for at Røgilds ville bifalde optikerne i denne artikel, vil jeg fremhæve hans pointe. Det jeg gør her er at forsøge at bygge bro mellem en tekst/kulturteoretisk optik og en sociologisk analyse via en særlig opmærksomhed rettet mod *rum*, og teori omkring rum/sted.

Children's Geographies. Playing, living, learning (Hollway og Valentine, 2000), belyser via en række konkrete feltstudier i Storbritannien (og USA, Sydamerika og Afrika), på landet, i byer og forstæder, hvordan børn og unge forsøger at indtage og forandre eller modificere rum, regler og mønstre, som enten er voksenstyrede eller voksenskabte eller ikke allerede fuldt kontrolleret af voksne. Der er tale om lege, læring og den særlige barnlige/ungdommelige opportuniste, som finder sted oftest på gaden, på hjørnet, plænen, markerne, i høstakken, uden for institutionerne og hjemmets fire vægge. Måske er dette typisk særligt for britiske arbejderkvarterer, hvor husene har været for små til at *hele* familien kunne få 'en hyggelig aften'?

Orwain Jones' arbejde (2000) viser hvordan sikre, renskurede eller blot voksentilrettelagte rum bliver indtaget og omarbejdet på unges betingelser, så vidt muligt. En høstak som legeplads er attraktiv som midlertidig mulighed, noget som barnet kan tage i besiddelse på sin måde og dermed undvige den voksne dagsorden. Artiklen anlægger, som flere andre, et agent-perspektiv, der fremstiller de unge som handlende, der vrider sig i de bånd, der binder dem. Hugh Matthews, Melanie Limb og Mark Taylors artikel (2000)³¹ betegner med inspiration bl.a. fra kultur-

teoretikeren Homi Bhabha nogle undersøgte ungdoms-gademiljøer som *tredje rum*. Et flydende rum, der ikke er dit, mit eller andres, men vores rum, under skabelse. Dvs. et grænseland eller fleksibelt rum i periferien åbent for indtagelse og bearbejdning⁴¹. Her forsøger unge selv at forhandle og udvikle deres relation ind imellem skole og hjem og andre voksenskabte rum. *Tredje rum* begrebet er søgt konkretiseret i unges hverdagsoplevelser på gaden. Her hvor unge samles, 'hænger ud', 'uden-for' (out of place) skaber de deres eget *inden-for*, deres eget sted, uden for voksnes styrings- og overvågningsregimer, men også (jvf. brugen af *third space*-begrebet) et sted, hvor identitet skal skabes og tages. Unge har i mindre grad end voksne adgang til steder 'bag scenen', steder hvor de kan 'trække sig tilbage', skriver Matthews og medforfatterne. Gaden bliver det marginaliserede rum, som de er mere eller mindre tvunget til at indtage. Værelset og familierummene, og måske også idrætsklubben, sætter for trænge kår for (rum)udfoldelse. Her kan de unge ikke trække grænser og sætte præg på rummene i samme grad. På gaden er der albuerum. Sociale konventioner kan her afprøves, og en fornemmelse af uafhængighed kan udleves. Gaden er midlertidigt uden for voksenindflydelse, et mellem/overgangs-rum, hvor flydende domæner og grænser eksisterer og flytter sig (som barnet flytter sig mod ungdom, og den unge flytter sig mod voksenlivet). Gaden præges dog i høj grad også af hierarkier, eksklusion og spænding. Dette er desværre underbelyst i forfatternes artikel. De gør mere ud af at beskrive inklusion, her mere specifikt en inklusion, hvor unge, ikke voksne, inkluderer unge, hvor tilhørsforhold afprøves. Gaden er samtidig en kreativ overgang mellem barnets frihed og den voksnes ansvar. Grupper og steder i Kettering og Daventry i Midtengland dannede baggrund for forfatternes feltstudier.

I forlængelse af bricolage-tesen og Matthews tredje rum er det interessant at se, hvad Les Back (1996) fremhæver efter studier af kontakt og konfrontation mellem en række forskellige etniciteter i Østlondon. Han har bemærket at de unge

– i en konstant udviklende proces – plukker mellem en stribe mulige identifikationer og stilarter og tilhørsforhold. Kontakt handler ikke så meget om de vanlige stereotyper i sort/hvid (sic) forstand. Han argumenterer for, at der er et spektrum af identifikationer til rådighed, som de unge løbende tager til sig og efterlader. Tilstedeværelsen af mennesker og grupper der er af 'blandet race' eller blot kommer et helt andet sted fra, giver de hvide unge nye muligheder og dilemmaer (sprogligt har formuleringerne blandt de unge flyttet sig fra 'halfcaste' til 'mixed race'. Der er en forskel i og med at den sidste italesættelse ikke indbygger et race-'underskud'). Steder bliver tilskrevet betydning og tilhørsforhold, men der er ikke tale om skarpe territoriale grænser, og de unge hænger ud, tager til sig og smider fra sig: selve etnicitets-begrebet opfattes mere flydende, under forhandling. "It is like if you are white living in a black area you'll have a little black in you, and if you are black living in a white area you will have a little white in you", siger en teenager til Les Back.

Jeg finder det opmuntrende, at der bliver skudt en pil gennem en stiv 'os og dem'-logik, men stiller spørgsmål ved, om ikke Les Back's skildring af "interracial harmony" og "syncretism" er lige lovlig romantisk. Han viser dog, hvordan unge i rum som de selv får lov til at præge, skaber dynamiske og sårbare kulturelle former som *samtidigt* kan være både eet og andet – og som næste forår er forandret!

INTERN KONKURRENCE – FELTTEORI

De ovenstående tekstuelle greb kan med rette kritiseres for at negligere nogle strukturelle socialisations-processer, hvor de grupper og institutioner de unge tilhører – og er afhængig af – og de sociale ringe man er en del af i meget stærk grad former adfærd, holdninger og kroppe. I forsøget på at forstå, hvordan de underliggende værdier kommer til udtryk i en sportsklub har jeg fundet relevante værktøjer i begreberne *felt* og *kapital* som supplement til Hebdige's stil-som-bricolage tese. Inten-

tionen er her at finde måder at forklare, hvordan forskellige dagsordener kommer til udtryk, og herunder at belyse, hvorvidt de unge bemægtiger sig rum, som er organiseret af voksne.

Livet i institutioner, og måske også hverdagslivet uden for, kan gennem Bourdieus feltperspektiv (her anvendes et udvalg af artikler: fra 1990, 1993 og i Broadys fortolkning, 1991) beskrives som en række af felter hvor symbolsk kapital investeres og anerkendes, og tages fra en.

Jeg vil i det følgende prøve at anskueliggøre ungdommelig skabelse i et rum der på én gang er institutionaliseret og voksenstyret (en bordtennisklub), men på den anden side også kan fungere som et grænseland, hvor både unge og voksne søger at skabe deres egne friheder, såvel som rutiner og dagsordener, uden for samfundets andre dominerende institutioner, som for eksempel skolen, familien og arbejdspladsen.

ET FELT AF SPORTSAMATØRER I ALBERTSLUND

'Sport' kan betragtet som et distinkt felt, et objekt, der adskiller sig fra det at spille spil. Sporten indtager forskellige funktioner i andre felter, som en form for dannelses og karakterbygning som fag (idræt) i skolen. 'En sund krop i et sundt legeme', som det så folkeligt og dansk hedder. Bourdieu siger noget mere interessant om den amatøristiske sport: det er en aristokratisk praktik analog til kunstnerisk praktik. Den er uden endemål, men har værdi i sig selv (apropos 'det gælder om at være med, ikke om at vinde'). Den træner mod, karakter og fair play i modsætning til 'win at all costs'. Den bygger desuden på en udfoldelse af personligt initiativ og energi, modsat energien efter viden/skolær viden. Set med grovkornede sociologiske briller er sporten et middel til *avancement* med ikke-intellektuelle midler. De populære sportsgrene – som for eksempel fodbold – er associeret med ungdom og overskud af energi, mens golf snarere kan ses som et middel for borgerdyr til at lave et put i pressefolder og udtrykke 'distinktion'.

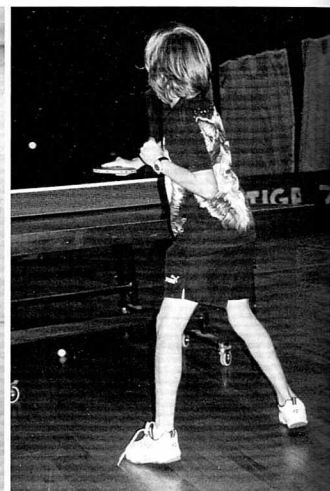
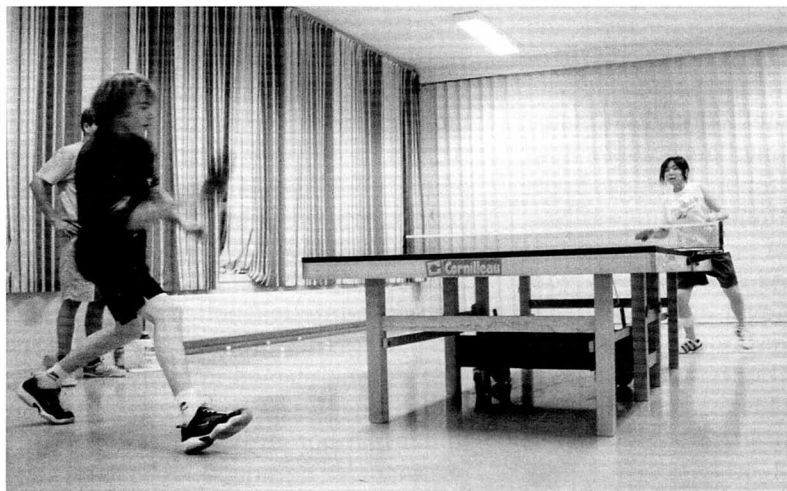
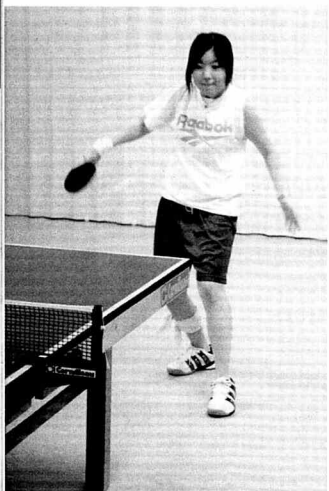
For at konkretisere: lad mig prøve at beskrive hvilke mere konkrete detail-praksisser vi kan finde i et bestemt felt for amatørsports-udøvelse. Institutionaliseringen af en karakterformende germansk ånd på civilsamfundsplan, dvs. den herskende hegemonis normalisering af uden-for-skolen eller uden-for-arbejde civilisering og disciplinering – også på dansk engang kaldet 'foreningskultur' – kan måske bruges som eksempel. Lad mig inden da lige sige, at denne måske lidt akademiske omskrivning af 'foreningskultur' ikke skal læses som en fordømmelse af 'foreningskulturen'.

Der var engang en ungdomsafdeling i en lille sportsklub i en almindelig lille by, som der er 100vis af andre klubber landet over. Klubben var som så mange andre arena for en særlig kombinatorisk etos: et sted der er voksenstyret og institutionaliseret, men også et rum for ungdommelig frihed i en tøjlet forstand. Der var skruet ned for skolens disciplineringssetos, og der blev lagt vægt på frivillighed (modsat skolen, hvis vi lige ser bort fra tidens toner om ansvar for egen læring mv.). I de fleste vel-fungerende klubber blev klublederne og trænerne med tiden 'professionelle': dvs. de tog en række kurser inden for Dansk Idrætsforbund og også inden for den specifikke idræt, eller/og blev lært op af en ældre leder/instruktør. Undertegnede gennemgik både 'mesterlæren' og uddannelserne for at kunne videregive *både* den

tekniske 'uddannelse' af bordtennisspillere såvel som struktureret social efter-skole oplevelser til de involverede, herunder bidrage til at børn var godt tilpas og blev bedre og dannede sportsudøvere. Trænings-pas (dvs. forberedte 2 timers forløb) var tilrettelagt med en kombination af disciplinerende, uddannende og også frihedsgivende elementer: dvs. et indhold der satte de involverede i selen til deres eget bedste, mente vi, med teknisk udvikling som mål, men som også gav dem mulighed for leg og løssluppenhed.

Elementerne var: opvarmning (inkl. strafelementer til dem der ikke optrådte som angivet, dvs. ekstra armbøjninger eller skammekrogen!), tekniske øvelser med fokus på alt fra *forhåndsloop* til benarbejde, frit spil, kamp, afspænding/stræk eller/og mental træning og alternative aktiviteter. Ungdomsafdelingen var organiseret i en række ungdomshold delt efter alder og niveau, som i de fleste andre klubber. En anden træner, der havde ungdomshold 1 (jeg havde ungdomshold 2) brugte mental træning, og introducerede med dette et meget fremmed element ind i den hyggelige, men også disciplinerende, danske foreningspraksis. Der blev længe stillet spørgsmål til dette, mens tekniske øvelser (og til en vis grad også opvarmning), for eksempel, blev accepteret som almindelig sund fornuft.

Som coach lærte man at mediere eller

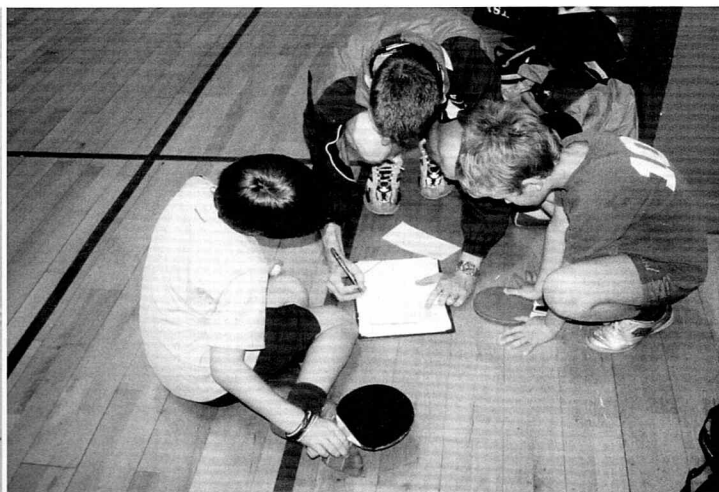
veksle – efter den givne og almindelige halvgode opdragelse – mellem at give medlemmerne sportslige og tekniske kompetencer og med at give dem sociale oplevelser, tilhørsforhold og selvtillid og selv-værd udover det tekniske. Det handlede om fair play, om at være med og høre til – men også at gøre hvad der blev sagt!

Børnene kom for at få struktur, men ikke for meget eller så meget som i skolen. Hvis der var for meget *lal* og sad den uddannede træner en enkelt gang i hjørnet i blomsten af hans akademiske ungdom med et eksemplar af *Information* (ikke den rette læsning i en dansk forening) sagde spillerne, som nu trådte i karakter som *sportsfolk*: 'skal vi ikke træne noget'. Var der derimod alt for meget striks baghåndstræning, fik man følgende besked af *legende, spillende børn*: 'hvornår får vi frit spil', som det hed. Opvarmningen sås til tider som en voksenautoritær foranstaltning, men mest blot som et nødvendigt onde der gjorde spillerne mere klar til kamp: Spillernes kroppe kunne ikke følge ordentligt med til de mest krævende tekniske øvelser, hvis opvarmningen ikke var foretaget. På den måde lærte de, kropsligt, om nødvendigheden af at 'yde før man kan nyde' og *rum*-stere på den ønskede måde. Trænerne varmede som oftest selv op sammen med børnene for at virke som et godt eksempel. Træneren var ikke blot hjerne: han/hun spillede også med og forventedes

at kunne meget mere end selv de bedste spillere på hold 1.

Post-skole sportsfeltet handlede stadig om læring og avancement, blive dygtigere, og samtidig om social aktivitet, sundhed, og 'sund' konkurrence, og om at modtage ros/ris for noget andet end ens gode/dårlige tyske grammatik. Der var flere eksempler – særligt på undertegnede hold 2, hvor det handlede lidt mindre om *sporten* end på hold 1. Når der var et barn, der havde det lidt svært, mindede det én om delopgaven som træner: at dette ikke blot var et felt for bordtennis, men også for sjov, varme og tilhørsforhold på andre planer end det bordtennismæssige. For nogle handlede det også om at *slå tid ihjel*, og om at forældre ville have, at Bjarne skulle lave noget to eftermiddage om ugen og beskæftiges inden de kom hjem fra arbejde.

Bjarne holdt op, og de bedre spillere begyndte at strides indbyrdes om placeringer på den interne *rangliste*. Efter gennemførte træningsøvelser fik spillerne mulighed for frit spil eller kamp om rangordenen. Der var dog også elementer af lige social omgang, en fri-fra-skole stemning, og det var trænerens opgave at sikre balancen i feltet – herunder opbygning af de forskellige kapitalformer. I dette felt af amatører i Albertslund var trænerens særlige instruktøruddannelser, herunder nogle kurser specifikke inden for Bordtennis,

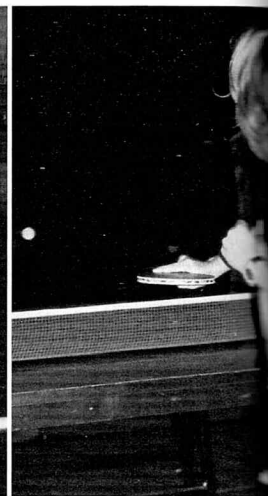
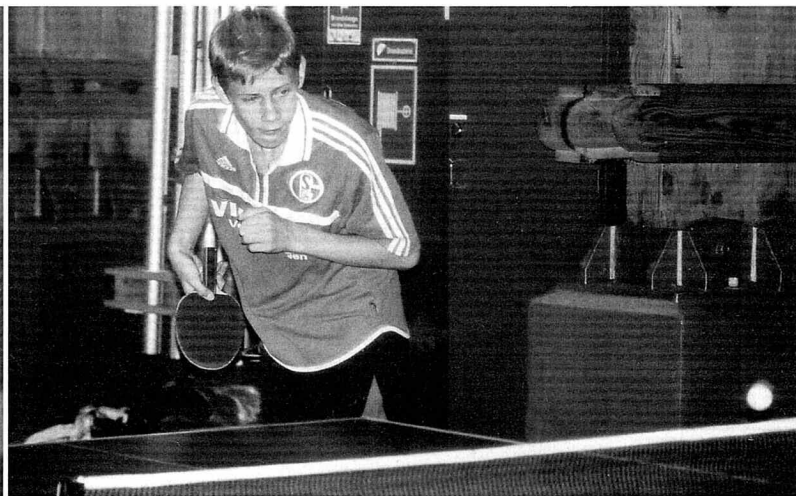

også med til at ensrette den måde, der skulle spilles på. Klubben udviklede sig fra at have en stribe trænere af et mere bricoleuristisk tilsnit – 'slå du bare baghånd på den måde, hvis det virker for dig' – til en ny filosofi: 'for at kunne udvikle dig som spiller, er du nødt til at holde på battet og slå på den og den måde – se blot på de bedste, og se blot hvad der står i instruktionsbogen. De nye trænere, heriblandt undertegnede, havde på kurser og gennem bøger lært at indpode spillerne den anden model ved at instruere og fysisk føre deres arme med den rette bevægelse. Spillerne skulle 'skoles', men på den anden side var dette her også bare sjov, og de bedste ungdomsspillere i klubben var allerhøjest tæt på sjællandsmesterskabet og ikke de bedste i landet.

Dette bordtennisklub/sportsforeningsfelt havde sine specialister, institutioner og værdier gennem coaches/trænere, uddannelser, underafdelinger, bestyrelse og betoning af teknisk træning, frit spil, 'juleturnering' med medbragte kager osv. For alle involverede, voksne som børn, stod der noget på spil, som groft sagt pegede i samme retning – avancement, gevinster og kapital på et andet plan end skolen, men for den nye generation af trænere, blev bordtennis-stil og træningsmål baseret mindre på bricolage, og i stedet mere ensrettet og 'professionaliseret'. Dvs. nye kapitalformer – som for eksempel organi-

serede træningspas efter instruktionsbøgerne – blev dominerende i klubben. Trænere kom hjem fra kurser (hvor de kunne sammenligne sig med, og lære, af andre trænere) og indføjede langsomt men sikkert de dominerende modeller for teknisk instruktion. Bordtennis-studiet illustrerer nogle former eller regelmæssigheder for træning, som ikke er klart synlige eller kodificerede, og som løbende er under forhandling og forandring. De voksne tilrettelægger strukturen (påvirket af deres intentioner og de ideer de henter udefra, for eksempel i form af kurser) og de unge spiller med, men også imod – eller melder sig måske ind i en anden klub. Her kommer specifikke disponeringer og indsatser til udtryk, og vi strides så om symbolske og materielle tilgange inden for disse relativt autonome felter, hvor det er relationerne til de andre inden i feltet (og til dem udenfor) der er med til at definere, hvem vi er. Positioner defineres i forhold til andre positioner. Ledere, trænere, spillere med forskellige mål med deres virke i klubben: nogle vil til tops på ranglisten – andre er der mere for et par timers skæg og ballade om ugen. Dvs. vi gør og siger i forhold til, hvordan andre gør. Men forudsætter brug af feltbegrebet så ikke, at vi ikke blot taler om socialt strukturerede rum, men også om *institutionaliserede* rum, som Broady siger (1990)?

Det brugbare ved Bourdieus feltbegreb

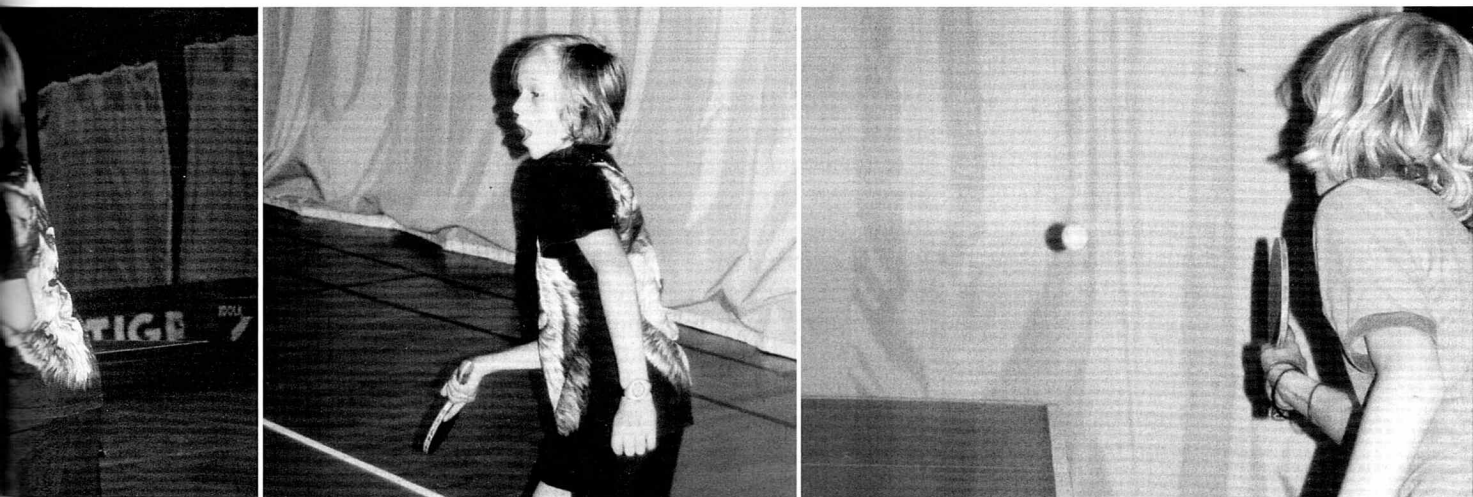
er (teseudfoldende), at begrebet gør det muligt at analysere menneskers handlemåder, og grupperes strukturering, i en social sammenhæng – som for eksempel i en bordtennisklub – *dels* som nogle kapaciteter, der er afledt af nogle grundlæggende dispositioner indlejret og omformet ad åre, men *også* at de selvsamme adfærdsformer, stile og holdninger kan ses som handlinger, der sker i relation til specifikke situationer, hvor det ikke er *regler* der ageres ud, men i stedet at der handles ud fra en ikke-mekanisk, og dog spontan logik (Bourdieu, 1990). Det er en logik, der er dirigeret mod bestemte resultater, handlinger og udtryk, men som ikke nødvendigvis er bevidst om endemålet. Det er dermed en praktisk sans der er *tillært*, men lige så vigtigt: også *lærende*. Agenterne *gør/handler* dels *hjulp*et, men også *begrænset* af en længere tids eksponering i et bestemt miljø, hvor de har på ryggraden, hvad der forventes som 'normalt' at gøre. I en klub findes der træningshold for ungdom, de er inddelt i styrke, der er træning med bestemte aktiviteter og indhold, turneringer m.v.

FELTER OG FORANDRINGER

For både trænere og spillere i klubben var der dermed nogle rammer for samværet. Trænere og ungdomsspillere handlede og

modererede inden for rammerne på en afprøvende facon. Særlige subkulturelle adfærdsformer og miljøer kan dermed ses ikke blot som reflekterede og besluttede forsøg på bricoleuristisk handy-man stilisering. Ej heller kan disse lærte og lærende handlinger ses som reaktioner mod hegemonier. De kan lige såvel ses som ganske normal, og meget lidt oprørske eller identitets-bevidste handlinger i et bestemt sub-system eller felt. Der er hermed ikke tale om en gruppes velovervejede menings-systemer, eller 'native rationalization' a la Levi Strauss, men i stedet mere praktiske årsager og virkninger (Bourdieu, 1990: 3-33).

Den interne konkurrence i et felt er ikke toneangivende i Hebdige's analyse af subkultur. Her er strid og tilpasning underbelyst i forhold til vægt på selv-skabelsen. Lad mig i stedet antage med brug af feltteoretisk optik, at gruppen, subkulturen, henter sin dynamik og slagkraft fra den indre konkurrence, nogle indre ryk og udskilninger, som får andre til at følge med. Trænerne diskuterede hvordan et eftermiddags-pas (en to timers seance) og hvordan en periode, som for eksempel i begyndelsen af sæsonen bedst kunne organiseres, dels for at bibeholde de unges interesse, men også for at ruste dem til turneringsstart. Men de unge spillere, nogle af dem teenagere, udviklede sig jo også. De stak tåspidserne frem i nye roller: som

dem der pludselig var klar til ballade, klar til det andet køn eller/og til at undervise de yngste spillere. Simon på 15 var måske nu klar til at tage over som træner? Og Jesper var måske blevet for meget rebel til træningspas-strukturen, sådan som det på daværende tidspunkt var organiseret? Endelig efterspurgte Bente i højere grad et pigeunivers, og det var svært at tilbyde i den drenge-dominerede bordtennisklub.

Disse interne stridigheder og ideologiskrusninger, såvel som mere alvorlige skred i feltet, kan også belyses med nogle andre eksempler. Som Sex Pistols på tur eller en Tour de France udbryder, kan 'fortroppen' (musikalsk eller på cykel) pludselig brænde ud, når eksplosionen er overstået. Med feltbegrebet ved hånden vover jeg at argumentere for, at subkulturelle svingninger og signifikation former sig a la en Tour de France etape eller Top of the Pops/Boogie liste, med udskilning og indhentning, stilbrydninger og stilefterligninger, dvs. en intern dynamik og strid i et felt. Simon fra bordtennisklubben viste interesse og *evner* (vurderet ud fra den dominerende kapital på daværende tidspunkt) for trænerrollen – og disse personskift markerer også en mulig åbning for ny praksis og kapital, såvel som en reproduktion af nogle eksisterende mønstre og tilgange. Et felt opstår, og reproducerer og ændrer sig, når mennesker strides om symbolske eller materielle tilgange (Broady, 1991: 267) – som for eksempel et pophit eller bjergtrøjen. Men kan vi så forstå Beyoncé Knowles, som hun flytter kroppen på en scene, eller en ensom Tour de France rytter i front på hans 'scene', som en pludselig udskilning/dans afledt af vedkommendes evner og determination i øjeblikket? Dvs. en træning i feltet, som vedkommende pludselig omsætter i en intuitiv form for bevægelse og handling, dvs. et kvikt og øvet handlingsvalg, en 'the right thing to do' (Bourdieu, 1990) i det rette øjeblik? Pointen er her, at efter lang tids eksponering og træning i et felt (som bilist, tennisspiller, danser eller cykelrytter) så inkorporeres vanskelige manøvrer og bliver naturlige og rigtige i det felt, de foregår. Den historiske ramme bruges som springbræt, og ny stil og læring står i gæld til foregående hand-

lemåder og dansetrin. Når rammen/kanten, dvs. det naturaliserede, udfordres eller overskrides kan ny stil og ny læring realiseres. En subkultur er dermed betinget af, og er blevet til af, et tidligere stilbrud. Den er en kombination af nogle muligheder i feltet hidtil uudnyttet eller ikke sammenbragt i en kulturcollage.

Belysningen af en institutionaliseret bordtennisklub som felt, og tidligere i artiklen de mere løst koblede subkulturer, viser at institutionalisering og fastlæggelse af rammer gør en forskel. Gadegruppen af unge og subkulturer, hvad enten vi taler om 70ernes punkere eller nutidens *wiggers* (white niggers), måske fra havnen?, er mere intuitivt reagerende mod en uoverskuelig mængde af tegn og situationer. Men hvad så, hvis vi bevæger os væk fra træner- versus ungdomsmedlem-feltet i sportsforeninger, og over mod for eksempel det litterære felt, dvs. et felt af forfattere, forlæggere og kritikere, hvor der foregår en debat om, hvad og hvordan der skrives (lig hvordan der skal slås for hånd i bordtennis), og hvordan der skal instrueres (sammenligneligt med hvad der udgives og roses af kritikere). Træneren er måske også poet og uden tvivl en del af flere felter. *Information*-læsningen, som jeg nævnte, kunne også tyde på et akademisk felt? Og hvad laver trænerne om dagen og sidst på aftenen i hybler, når den sidste lukker og slukker i bordtennisælderen? Ungdomsmedlemmerne i klubben var også en del af, eller ved at blive mobbet ud af, andre felter: på gaden og i andre foreninger, for eksempel. Jeg vil hermed stille spørgsmål ved, om felterne er så autonome som i Bourdieus udlægning: en række felter præger og kæmper med/mod hinanden, eller smitter af på hinanden. Dette tyder på, at vi kan have gavn af at søge tilbage til tekstanalysen og kulturcollagen for at analysere os frem til tegn på afsmitning og tilstedeværelse af mange feltpåvirkninger i et eller flere af felterne. Særlige kombinationer, eller mange 'medlemsskaber', stiller den enkelte unge i en sårbar situation: hvem er du egentlig – apropos min ungdom: er du til bordtennis eller poesi, hva? Dette tilføjer dog også ressourcer eller spillebrikker til bondens/den unges

manøvren i tidens spil og rum, hvor mange stilarter og medlemsskaber ikke blot er en zappen, men et tegn på andre es i ærmet: nogle muligheder for valg og skift, at undslå sig, hvis der er noget, der ikke fungerer⁵⁾ – for eksempel dyrke en sport, hvor der tilfældigvis er mennesker man kan tale med, eller at hægte sig på Magnus med den lidt federe mobil? Nogle har ikke så mange felter, dvs. ressourcer de er bundet til og som langsomt ændres, apropos hele debatten om 'netværk' osv.

En del af de samtaler Tine Bryld havde og har med unge i radioen, handler om manglen på netværk og sociale felter. Men 'netværk' bruges dog ikke her som smart og neutralt begreb (det er jo meget nemmere at netværke, hvis man er inden for i et felt). Her tales om helt konkrete situationer og handlemuligheder. Hvordan mon dette irriterende imperativ 'netværk' ikke vil lyde i munden på en A-kasse konsulent til et massemøde for arbejdsløse, der er *udenfor* de felter, der giver bonus. Når mødet er slut, skal deltageren Janni nok ned på *Stjernecaféen* og tænke over, hvordan hun får et netværk, mens konsulenten med speciale i 'positiv tænkning' skal med kolleger på human resource management konference i Bruxelles. Inkluderet er en middag med flamsktalende kollegaer og sightseeing på tegneseriemuseet. Imens sidder unge Janni, med en Elefant inkluderet, på *Stjernecaféen*, måske også med en god arbejdsløs ven, mens tiltagende cigarettåge opløser tænkeboblen 'netværk'. Når Janni går hjem til en hovedpinepille, knagende af ensomme netværkstanker, sidder den overbebyrdede konsulent (lugtende af dyr rødvin) på hotellet og sorterer visitkort og checker de sidst indkomne emails.

Min konklusion er, at feltteorien betoner manøvrer, magt, strategier og grader af fleksibilitet inden for tilrettelagte rammer for 'rigtig' opførsel. Dette både for træneren, spilleren og vores konsulent ovenfor. Tektteorien virker mere brugbar som supplement til at analysere felt-overlap, påvirkninger og et samplende feltrod af tegn og agent-positioner i mere 'løse' subkulturelle felter – som hos Bowie eller Roxy Music' og andre bands indflydelse på

glamrock i 70erne (Hebdige, 1979). De to tilgange kaster hvert sit lys over den sociale virkelighed og fremhæver forskellige aspekter. Feltteorien virker vanskelig at anvende på mere dynamiske kulturcollager, fordi, i virkeligheden, rager en række felter ind over andre og påvirker hinanden. Det virker mere givtigt at lave feltanalyse af forholdsvis afgrænsede og institutionaliserede felter, som for eksempel træner- og spiller-feltet i bordtennisklubben og i foreningsverdenen. Feltteorien kan dog udforskes yderligere med et andet kodeord hos Bourdieu, nemlig *strategier* som bl.a. beskriver den tid, eller det rum – dvs. det interval – som agenter har og bruger i forbindelse med situerede handlinger, hvor de med både overvejelse, men også med en vis form for rutine (i det omfang den er tilstede og inkorporeret) træder til handling og forhandling. Det er så ikke regler der ud-handles, men handlinger som er strukturerede og alligevel fleksible. En omskiftelig og hurtigt tilpassende manøvrer mellem og i felter – på gadeplan, i klubber og virtuelle rum – er et udtryk for en tiltagende hybriditet blandt unge og et udtryk for et overflodssamfund, hvor felterne er fulde af smuthuller og påvirkninger fra andre felter og dermed altid under forandring. De unges grænse-lande, gader og institutioner 'rummer' løbende mulighed for nye valg og anderledes rumsteren.

Litteraturliste:

- Back, Les (1996): *New Ethnicities and Urban Culture*. London, UCL Press.
- Barthes, Roland (1993) *Mythologies*. London, Vintage [1957].
- Beasley-Murray, Jon:
www.art.man.ac.uk/spanish/staff/writings/bourdieu.html
- Bourdieu, Pierre (1990): *Fieldwork in Philosophy* (3-33), i *In Other Words*. Stanford, Stanford University Press.
- Bourdieu, Pierre (1993): *How can one be a sportsman* i *Sociology in Question*. London, Theory, Culture & Society Series, Sage.
- Broadly, Donald (1991): *Sociologi och epistemologi*. Om Pierre Bourdieus forfatterskap och den historiska epistemologin. Stockholm, HLS Forlag. [særligt s. 266-294 'Fält']
- Chambers, D., G. Valentine og T. Skelton (1998): *Cool Places. An Introduction to Youth and Youth Cultures*, i T. Skelton og G. Valentine (eds.) *Cool Places*. London, Routledge.

- Cohen, Phil (1997): *Forbidden Games*. London, Centre for New Ethnicities Research, Working Paper 5, University of East London.
- de Certeau, Michel (1984): *The Practice of Everyday Life California*, California University Press
- Hebdige, Dick (1979): *Subculture. The Meaning of Style*. London, Methuen.
- Hoggart, Richard (1957): *The Uses of Literacy*. London, Penguin
- Hollway, Sarah og Gill Valentine (eds) (2000): *Children's Geographies. Playing, living, learning*. London, Routledge.
- Høg Hansen, Anders (Oct. 2003): *Dialogue With Conflict*. Jewish-Palestinian Educational Projects in Israel. Nottingham, Nottingham Trent University, Theory, Culture & Society Centre [Upubliceret PhD afhandling].
- Lévi-Strauss, Claude (1966): *The Savage Mind*. Oxford, Oxford University Press [1962].
- Ristilammi, Per-Markku (2003): *Mim och verklighet. En studie af stadens gränser*. Stockholm, Brutus Östlings bokförlag.
- Røgilds, Flemming (1993): *Youthnicity. A Bridge between Young Immigrants and Danes?* i Migration 18.
- Røgilds, Flemming (2000): *Charlie Nielsens rejse. Vandringer i multikulturelle landskaber*. København, Politisk Revy.
- Sophie Alvi, Jamilla (2004): *Børnene der bare er der...* i MetroExpress, København 2 april.
- Willis, Paul E. (1978): *Profane Culture*. London, Routledge & Kegan Paul.

Noter:

1. Se bl.a. Gill Valentine og Sarah Hollways (eds) *Children's Geographies. Playing, Living, Learning*. De to redaktører af bogen har samlet en række indlæg om unges manøvrer og (for)handlinger i voksertilrettelagte rum.
2. Det historiske rids er baseret på G. Valentine, T. Skelton og D. Chambers (1998).
3. Orwain Jones 'Melting Geography. Purity, disorder, childhood and space'. Hugh Matthews, Melanie Limb og Mark Taylor 'The "Street as Third Space" Begge i Valentine og Hollway (2000).
4. Matthews, Limb og Taylors arbejde understreger, at begrebet 'tredje rum' også kan anvendes frugtbart i en mere etnografisk og pædagogisk forstand, end i Bhabhas oprindelige mere tekstteoretiske og psykoanalytiske greb på post-koloniale betingelser. Begrebet kan bl.a. uddybes til også at belyse former for konfrontation og granskning af identitet i sociale rum. Dette har jeg også forsøgt i min PhD afhandling *Dialogue With Conflict. Jewish-Palestinian Educational Projects in Israel* og i essayet 'Youth Negotiating Conflict and Life' i *Post Wars. New directions in War and Peace Studies*, redigeret af Phil Cohen (kommende, Lawrence and Wishart, 2005).
5. Per-Markku Ristilammi påpeger (2003), efter Sherry Turkle, hvordan ny teknik i dag fungerer som metafor for nye måder at formulere identitet.

Anders Høg Hansen er gæstelærer/lektor ved Malmö Högskola og PhD i cultural studies fra Nottingham Trent University (2003).

